

Євген Зеленський,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-5345-1513

Олександр Карпенко,
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-0643-3205

<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-41-6>

УДК 351.95

Адміністративно-правовий статус підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України

Актуальність теми. Робота державних органів щодо забезпечення прав та свобод дитини в суспільстві завжди була пріоритетом, адже діти – найбільш незахищена категорія людей, а ставлення до них під час застосування кримінально-процесуальних, адміністративно-правових, поліцейських та інших заходів особливе. Саме тому визначення основних засад діяльності спеціального підрозділу Національної поліції України щодо захисту дітей – підрозділів ювенальної превенції, має пріоритет в адміністративно-правовий тематиці досліджень.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в діяльності окремих підрозділів Національної поліції України, які традиційно призначалися для захисту прав та свобод дітей, дозволили законотворцям та науковцям прийти до висновку про необхідність та важливість їх функціонування. Водночас дискусії про обсяг повноважень відбуваються і дотепер. Так, наприклад, лише у 2017 році було прийнято рішення про превентивну спрямованість діяльності підрозділів ювенальної превенції, про що наголошено в Інструкції з організації

роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044 [1]. Та влітку 2020 року дане рішення вже змінено (не вперше за історію функціонування української міліції (поліції)) шляхом затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України [2] і поряд з виконання превентивних повноважень підрозділи ювенальної превенції тепер виконують кримінально-процесуальну функцію. Саме даній проблемі і присвячена курсова робота, у змісті якої ми спробуємо визначити обсяг повноважень підрозділів ювенальної превенції та, відповідно, їх адміністративно-правовий статус.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Незважаючи на нову для України організацію діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, наділення їх фактично новими завданнями та повноваженнями, дослідження проблем діяльності подібних організаційних структур в поліції (міліції) проводяться постійно. Серед основних досліджень варто виокремити роботи О.В. Горбач, Я.М. Квітки, Ю.І. Ковальчук, Т.Г. Корж-Ікаєвої, І.С. Кравченко, М.П. Легецького, Н.В. Лесько, Б.О. Логвиненка, О.В. Нікітенка, С.Г. Поволоцької, О.Л. Чернецького та інших.

Проте у зв'язку із законодавчими новелами виникає необхідність їх дослідження і виокремлення особливостей адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції.

Тому **метою наукової статті** є на основі аналізу нормативно-правових актів України визначити особливості адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції.

Виклад основного матеріалу. Визначення змісту адміністративно-правового статусу кожного підрозділу Національної поліції має

важливе значення для відмежування його компетенції та логічній побудові комплексної діяльності Національної поліції в цілому. Питання захисту прав дитини завжди стоїть на першому місці в політиці кожної держави світу, у тому числі і в Україні. Тому вирішення проблем, присвячених визначенню адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції, видається актуальним та необхідним в умовах сьогодення.

Нагадаємо, що після проведення реформи МВС України 2014 року тривалий час питання визначення місця підрозділів ювенальної превенції в системі МВС України та Національної поліції України залишалося відкритим. Адже одним із напрямків реформування МВС України було усунення дублювання функцій між його складовими підрозділами. За таких умов декілька підрозділів Національної поліції України припинили своє функціонування (підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю, служба конвою, ветеринарна міліція, транспортна міліція, тощо). Від початку і кримінальна міліція у справах дітей мала би бути ліквідована, проте час минав, а зміни не відбувалися.

Лише у 2017 році на відомчому нормативно-правовому рівні було офіційно визначено особливості організації роботи, завдання та повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України шляхом прийняття відповідного наказу МВС України від 19.12.2017 № 1044 [1]. Відповідно до першої редакції вказаного наказу призначення підрозділів ювенальної превенції – виконання превентивних функцій, тобто попередження вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень дітьми та відносно дітей.

Новелою 2020 року стало прийняття Наказу МВС України від 25.06.2020 № 488 «Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи

підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» [2], який фактично розширив повноваження ювенальних поліцейських та вкотре визначив кримінально-процесуальний вектор їх діяльності.

Саме законодавчі зміни і спонукали до обрання тематики курсової роботи та з'ясування змісту адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції.

Традиційно зміст адміністративно-правового статусу фізичної особи (у тому числі посадової особи, поліцейського та інше) складають права, обов'язки та відповідальність. Аналіз наукової дискусії із приводу складових елементів адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади (яким в тому числі є і Національна поліція України, і підрозділи ювенальної превенції) дозволяє нам пристати до позиції, підтриманої М.І. Данилькевичем, Т.П. Мінкою, та іншими вченими. Сутність такої позиції полягає у виділенні в структурі адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади, як колективного суб'єкта, окремих блоків складових елементів: цільовий, організаційно-структурний та компетенційний [3, с. 51]. Розглянемо кожний блок елементів адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції окремо відповідно до норм чинного законодавства.

Цільовий блок елементів адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції включає норми про цілі, завдання, функції та принципи діяльності. Як раз зміни у цьому блоці і відбулися у 2020 році, тому доречно детальніше зупинитися на ньому.

Ціль діяльності підрозділів ювенальної превенції чітко не визначена на нормативно-правовому рівні, проте підрозділи ювенальної превенції є складовою частиною Національної поліції України. Враховуючи, що визначення Національної поліції України, закріплене у статті 1 Закону

України «Про Національну поліцію» [4], містить ціль її діяльності, то можна спроектувати дану ціль і на підрозділи ювенальної превенції. Відповідно, робимо висновок, що ціль діяльності підрозділів ювенальної превенції – служити суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод дитини, протидії злочинам, що вчиняються за участю дитини.

Для реалізації поставленої цілі на підрозділи ювенальної превенції покладено нормативно визначені завдання. Так, основними завданнями підрозділів ювенальної превенції згідно відомчого наказу МВС України є [1]:

- профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

- ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики;

- участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;

- вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поведінню з дітьми;

- вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;

- провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти;

- взаємодія з іншими підрозділами Національної поліції України, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей;

– здійснення у межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Акцентуємо увагу на новелах 2020 року, адже доповнення завдань, які виконують підрозділи ювенальної превенції, останніми пунктами дозволяє змінити вектор їх діяльності у кримінально-процесуальний бік.

Варто зазначити, що покладення повноважень щодо здійснення кримінального провадження на підрозділи ювенальної превенції вимагає не тільки законодавчого підґрунтя, тобто здійснення нормативного врегулювання даного положення у змісті вітчизняного законодавства, але і здійснення відповідної підготовки, спеціалізації або підвищення кваліфікації кадрового потенціалу даних підрозділів. Виконання нових завдань вимагає оволодіння ювенальними поліцейськими новими знаннями, уміннями та навичками, які дотепер вони не виконували. Відповідно, і врегулювання цього питання є нагальною потребою, які варто вирішити у найкоротші терміни шляхом запровадження відповідних занять з особовим складом підрозділів ювенальної превенції.

Другою проблемою, яку ми виділяємо під час реалізації даного положення наказу МВС України, є підпорядкування підрозділів ювенальної превенції. Наділення кримінально-процесуальною компетенцією ювенальних поліцейських ставить питання про те, яким центральним органам Національної поліції України має підпорядковуватися ювенальна превенція. Одвічне питання та дискусія української міліції (поліції). Та дійсно воно вимагає ґрунтовного обговорення та прийняття зваженого рішення: якому центральному органу Національної поліції України підпорядковуватимуться підрозділи ювенальної превенції – Департаменту карного розшуку, або Департаменту превентивної діяльності, або Головного слідчого

управління. На сьогодні більшість виконуваних ювенальними поліцейськими завдань носить превентивний характер і тому підпорядкування залишається незмінним, тому управління діяльністю даних підрозділів здійснюється Департаментом превентивної діяльності. Поряд із цим звітування щодо результатів кримінально-процесуальної діяльності залишається відкритим. Варто наголосити, що процес впровадження даних норм в практичну діяльність ще триває, тому говорити про його результати ще зарано.

Якщо ми говоримо про функції, які покладені на підрозділи ювенальної превенції, то аналіз вітчизняного законодавства дає змогу говорити про невизначеність даного компоненту на законодавчому рівні. Ні Закон України «Про Національну поліцію» [4], ні згаданий наказ МВС України [1] не містить інформації щодо змісту виконуваних підрозділами ювенальної превенції функцій. Водночас теорія права та зміст покладених на підрозділи ювенальної превенції завдань дозволяє зробити висновок про такі виконувані функції зазначеними підрозділами:

1) профілактична (наприклад, профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики;

2) кримінально-процесуальна (наприклад, здійснення в межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання);

3) адміністративно-правова (наприклад, вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорсткому

поводженню з дітьми; вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб; провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти; взаємодія з іншими підрозділами Національної поліції України, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей);

4) оперативно-розшукова (наприклад, участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення).

На наш погляд, закріплення даних функцій та визначення їх змісту хоча б на відомчому нормативно-правовому рівні вирішуватиме, як теоретичні, так і практичні завдання.

Принципи діяльності підрозділів ювенальної превенції є загальними для всієї Національної поліції України та визначені у розділі II Закону України «Про Національну поліцію» [4]: верховенство права; дотримання прав і свобод людини; законність; відкритість та прозорість; політична нейтральність; взаємодія з населенням на засадах партнерства; безперервність.

Дані принципи визначають загальні засади діяльності підрозділів ювенальної превенції. Проте, на наш погляд, відомче законодавство має продублювати дані принципи у наказі МВС України, акцентуючи увагу на особливостях діяльності ювенальної превенції щодо забезпечення прав та свобод дитини.

Організаційно-структурний компонент адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції включає у себе правові підстави, що регламентують порядок створення, реорганізації та ліквідації підрозділу; структуру; лінійну та функціональну підпорядкованість.

У контексті розкриття змісту даного блоку, на наш погляд, варто звернутися до пункту 2 Загальних положень Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України [1]. Так, до підрозділів ювенальної превенції входять: підрозділ ювенальної превенції центрального органу управління поліцією; підрозділи ювенальної превенції головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві; підрозділи ювенальної превенції територіальних (відокремлених) підрозділів головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві.

Як вже наголошувалося, підпорядковуються територіальні підрозділи ювенальної превенції Управлінню ювенальної превенції Національної поліції України, яке, в свою чергу, підпорядковується Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України.

Порядок створення, реорганізації та ліквідації підрозділів ювенальної превенції є загальним для всіх підрозділів Національної поліції України. Такий порядок є чітко визначеним і нормативно-регламентованим та не потребує додаткового обговорення та визначення особливостей.

Компетенційний блок – сукупність владних повноважень та підпорядкування (компетенція в області планування, контролю, тощо).

Варто наголосити, що компетенція підрозділів ювенальної превенції визначена, як вже зазначалося вище, Законом України «Про Національну поліцію» [4] та наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» [1]. Безпосередньо розділ II згаданого наказу визначає повноваження підрозділів ювенальної

превенції, враховуючи законодавчі новели, пов'язані з розширенням їх адміністративно-правового статусу.

Висновки. Підсумовуючи, варто надати визначення означеному нами питанню, яке виражається саме через його структурні елементи. Так, під адміністративно-правовим статусом підрозділів ювенальної превенції пропонуємо

розуміти правове положення підрозділів в системі суспільно-правових відносин у сфері внутрішніх справ держави, яке визначається шляхом визначення змісту елементів адміністративно-правового статусу (цілі, завдання, функції, принципи діяльності підрозділів ювенальної превенції, їх повноваження, структура та підпорядкування).

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

2. Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 25.06.2020 № 488. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-20#Text>.

3. Данількевич М.І. Адміністративне право України. Навчальний посібник. Дніпропетровськ, 2001. 134 стр.

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

Зеленський Є. С., Карпенко О. М. Адміністративно-правовий статус підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України

Метою наукової статті є на основі аналізу нормативно-правових актів України визначити особливості адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції.

Аналіз наукової дискусії із приводу складових елементів адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади (яким у тому числі є і Національна поліція України, і підрозділи ювенальної превенції) дозволив автору пристати до позиції, підтриманої М.І. Данількевичем, Т.П. Мінкою та іншими вченими. Сутність такої позиції полягає у виділенні у структурі адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади як колективного суб'єкта, окремих блоків складових елементів: цільовий, організаційно-структурний та компетенційний.

Зроблено висновок, що більшість елементів адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції є загальними для всіх підрозділів Національної поліції України.

У роботі акцентована увага на зміні вектору діяльності підрозділів ювенальної превенції у кримінально-процесуальний бік, що визначено на нормативно-правовому рівні у 2020 році.

Автор зазначає, що покладення повноважень щодо здійснення кримінального провадження на підрозділи ювенальної превенції вимагає не тільки законодавчого підґрунтя, тобто здійснення нормативного врегулювання даного положення у змісті вітчизняного законодавства, але і здійснення відповідної підготовки, спеціалізації або підвищення кваліфікації кадрового потенціалу даних підрозділів. Також у даному контексті автор говорить про проблему підпорядкування підрозділів ювенальної превенції.

Автор робить висновок про необхідність визначення видів та змісту виконуваних підрозділами ювенальної превенції функцій на нормативно-правовому рівні, та пропонує такі: профілактична; кримінально-процесуальна; адміністративно-правова; оперативно-розшукова.

Адміністративно-правовий статус підрозділів ювенальної превенції – це правове положення підрозділів у системі суспільно-правових відносин у сфері внутрішніх справ

держави, яке визначається шляхом визначення змісту елементів адміністративно-правового статусу (цілі, завдання, функції, принципи діяльності підрозділів ювенальної превенції, їх повноваження, структура та підпорядкування).

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, Національна поліція, ювенальна превенція, компетенція, цілі, завдання, функції, підпорядкування.

Зеленский Е. С., Карпенко А. Н. Административно-правовой статус подразделений ювенальной превенции Национальной полиции Украины

Целью научной статьи является на основе анализа нормативно-правовых актов Украины определить особенности административно-правового статуса подразделений ювенальной превенции.

Анализ научной дискуссии по поводу составляющих элементов административно-правового статуса органа исполнительной власти (которым в том числе является и Национальная полиция Украина, и подразделения ювенальной превенции) позволил автору присоединиться к позиции, поддержанной М.И. Данилькевичем, Т.П. Минка и другими учеными. Сущность такой позиции заключается в выделении в структуре административно-правового статуса органа исполнительной власти как коллективного субъекта отдельных блоков составных элементов, таких как: целевой, организационно-структурный и компетенционный.

Сделан вывод, что большинство элементов административно-правового статуса подразделений ювенальной превенции являются общими для всех подразделений Национальной полиции Украины.

В работе акцентировано внимание на изменении вектора деятельности подразделений ювенальной превенции в уголовно-процессуальную сторону, что определено на нормативно-правовом уровне в 2020 году.

Автор отмечает, что возложение полномочий по осуществлению уголовного судопроизводства на подразделения ювенальной превенции требует не только законодательной базы, то есть осуществления нормативного урегулирования данного положения в смысле отечественного законодательства, но и осуществления соответствующей подготовки, специализации или повышения квалификации кадрового потенциала данных подразделений. Также в данном контексте автор говорит о проблеме подчинения подразделений ювенальной превенции.

Автор делает вывод о необходимости определения видов и содержания выполняемых подразделениями ювенальной превенции функций на нормативно-правовом уровне и предлагает такие: профилактическая; уголовно-процессуальная; административно-правовая; оперативно-розыскная.

Административно-правовой статус подразделений ювенальной превенции – это правовое положение подразделений в системе общественно-правовых отношений в сфере внутренних дел государства, которое определяется путем определения содержания элементов административно-правового статуса (цели, задачи, функции, принципы деятельности подразделений ювенальной превенции, их полномочия, структура и подчинение).

Ключевые слова: административно-правовой статус, Национальная полиция, ювенальная превенция, компетенция, цели, задачи, функции, подчинения.

Zelenskiy Ye., Karpenko O. Administrative and legal status of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine

The purpose of the scientific article is to determine the features of the administrative and legal status of juvenile prevention units on the basis of the analysis of normative legal acts of Ukraine.

Analysis of the scientific discussion on the constituent elements of the administrative and legal status of the executive body (which includes the National Police of Ukraine and juvenile

prevention units) allowed the author to adhere to the position supported by M.I. Danilkevich, T.P. Minka, and other scientists. The essence of this position is to allocate in the structure of the administrative and legal status of the executive body, as a collective entity, separate blocks of constituent elements: target, organizational, structural and competence.

It is concluded that most elements of the administrative and legal status of juvenile prevention units are common to all units of the National Police of Ukraine.

The paper focuses on the change of the vector of activity of juvenile prevention units in the criminal procedure, which is defined at the regulatory level in 2020.

The author notes that the assignment of powers to conduct criminal proceedings to juvenile prevention units requires not only a legislative basis, the implementation of regulations in the content of domestic law, but also the implementation of appropriate training, specialization or training of these units. Also in this context, the author speaks about the problem of subordination of juvenile prevention units.

The author concludes that it is necessary to determine the types and content of functions performed by juvenile prevention units at the regulatory level, and proposes the following: preventive; criminal and procedure; administrative and legal; operational and search.

Administrative and legal status of juvenile prevention units is the legal status of units in the system of social and legal relations in the field of internal affairs of the state, which is determined by determining the content of elements of administrative and legal status (goals, objectives, functions, principles of juvenile prevention units, their powers, structure and subordination).

Key words: administrative and legal status, National Police, juvenile prevention, competence, goals, tasks, functions, subordination.

